

*Materiał ze szkolenia nt.:
Przygotowanie członków
zespołów orzekających
poradni psychologiczno-pedagogicznych
do roli liderów*

Opracowanie: Romuald Ponczek

Odpowiedzi Naczelnika Wydziału Zwiększania Szans Edukacyjnych w MEN Pani Elżbiety Neroj na pytania uczestników szkolenia nt. „Przygotowanie członków zespołów orzekających poradni psychologiczno-pedagogicznych do roli liderów”, które odbyło się w Sulejówku w dniach 25–27.03.2013 r.

1. Czy poradnia może wydać orzeczenie o potrzebie indywidualnego obowiązkowego wychowania przedszkolnego dla dziecka 5-letniego?

Rodzice dziecka pięcioletniego, które na podstawie przepisów ustawy z dnia 7 września 1991 r. *o systemie oświaty* (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.) nabyło prawo do odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego, a którego stan zdrowia uniemożliwia lub znacznie utrudnia uczęszczanie do przedszkola, oddziału przedszkolnego zorganizowanego w szkole podstawowej lub innej formy wychowania przedszkolnego, mogą ubiegać się o wydanie orzeczenia o potrzebie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego.

2. Czy poradnia może wydać orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego przed upływem terminu jego ważności?

Tak, po to, aby dziecko mogło rozpocząć nowy rok szkolny z nowym orzeczeniem. Ma to szczególnie istotne znaczenie, gdy dziecko kontynuować będzie naukę w szkole lub oddziale specjalnym, bądź integracyjnym. Nie ma zagrożenia, że uczeń będzie posiadał dwa orzeczenia, czyli dwie decyzje w tej samej sprawie, gdyż w orzeczeniu wpisujemy na jaki czas jest ono wydawane. Ten czas nie może pokrywać się z czasem określonym w poprzednim orzeczeniu.

3. Czy można wprowadzać zmiany we wzorze orzeczenia?

Nie można wprowadzać we wzorze orzeczenia żadnych zmian. Obowiązujące wzory orzeczeń stanowią załącznik do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 września 2008 r. *w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych* (Dz. U. Nr 173, poz. 1072).

4. Co zrobić, gdy nie ma odpowiedniego wzoru orzeczenia?

Nie ma możliwości tworzenia własnych wzorów orzeczeń. Do czasu zmiany rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 września 2008 r. *w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych* (Dz. U. Nr 173, poz. 1072), należy wykorzystywać wzory orzeczeń tam opublikowane.

5. Czy niepełnosprawność jest podstawą do indywidualnego nauczania?

Niepełnosprawność nie może być podstawą do przyznania dziecku orzeczenia o potrzebie indywidualnego nauczania. Indywidualne nauczanie może być przyznane wyłącznie dzieciom i młodzieży, którym stan zdrowia uniemożliwia lub znacznie utrudnia uczęszczanie do przedszkola lub szkoły. Wynika to z przepisów rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 września 2008 r. *w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych* (Dz. U. Nr 173, poz. 1072).

6. Czy zespół orzekający może skrócić okres na jaki konieczne jest objęcie ucznia indywidualnym nauczaniem w stosunku do okresu jaki wskazany jest w zaświadczeniu lekarskim?

Zespół orzekający nie może skrócić tego okresu. Wynika to z przepisu § 9 ust. 4 i 5 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i z dnia 18 września 2008 r. *w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych* (Dz. U. Nr 173, poz. 1072), który stanowi, że:

- „4. Orzeczenie o potrzebie indywidualnego przygotowania przedszkolnego oraz orzeczenie o potrzebie indywidualnego nauczania wydaje się na czas określony wskazany w zaświadczeniu o stanie zdrowia dziecka, o którym mowa w § 6 ust. 4, nie krótszy jednak niż 30 dni.
5. Orzeczenie o potrzebie indywidualnego nauczania ucznia szkoły prowadzącej kształcenie w zawodzie wydaje się na czas określony wskazany w zaświadczeniu o stanie zdrowia dziecka, o którym mowa w § 6 ust. 4, nie krótszy jednak niż 30 dni i nie dłuższy niż rok szkolny.”.

7. Co zrobić jeśli lekarz w zaświadczeniu nie wskazuje okresu w jakim konieczne jest objęcie ucznia indywidualnym nauczaniem?

Zespół orzekający nie ma kompetencji do określenia okresu, w którym uczeń będzie objęty indywidualnym nauczaniem. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 września 2008 r. *w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych* (Dz. U. Nr 173, poz. 1072), reguluje tę kwestię poprzez przepis § 6 ust. 4 i 6:

„4. Jeżeli wniosek dotyczy wydania orzeczenia o potrzebie indywidualnego przygotowania przedszkolnego albo orzeczenia o potrzebie indywidualnego nauczania, wnioskodawca dołącza do wniosku zaświadczenie o stanie zdrowia dziecka, w którym lekarz określa:

- 1) okres – nie krótszy jednak niż 30 dni – w którym stan zdrowia dziecka uniemożliwia lub znacznie utrudnia uczęszczanie do przedszkola lub szkoły;

6. Jeżeli wnioskodawca nie dołączył do wniosku dokumentacji, o której mowa w ust. 2-5, przewodniczący zespołu wzywa wnioskodawcę do przedstawienia tej dokumentacji w określonym terminie, nie krótszym jednak niż 14 dni.”.

W tej sytuacji bez uzupełnienia wniosku o zaświadczenie lekarskie, w którym lekarz wskaże okres w jakim konieczne jest objęcie ucznia indywidualnym nauczaniem, zespół orzekający nie może wydać stosownego orzeczenia.

8. Czy ciąża jest podstawą do indywidualnego nauczania? Co z okresem połogu i karmienia dziecka?

Prawo oświatowe stwarza możliwość udzielenia pomocy uczennicom w ciąży i po połogu w następujących formach:

1. Przyznanie indywidualnego nauczania

Podstawę do wydania orzeczenia o potrzebie indywidualnego nauczania stanowi wniosek złożony przez rodziców (prawnych opiekunów) lub pełnoletniej uczennicy do zespołu orzekającego w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej (znajdującej się w rejonie szkoły, do której uczęszcza uczennica).

Wydawanie orzeczeń w związku z karmieniem dziecka przez uczennicę jest możliwe pod warunkiem, że do wniosku będzie załączone zaświadczenie lekarskie, w którym lekarz stwierdzi, że stan zdrowia uczennicy uniemożliwia lub znacznie utrudnia uczęszczanie do szkoły oraz określi okres, na który ma być orzeczone indywidualne nauczanie. Ponadto lekarz powinien np. zwrócić uwagę na fakt, czy poród w tak młodym wieku mógł wywołać stan emocjonalny mający wpływ również na trudność połączenia roli matki karmiącej dziecko z rolą uczennicy.

Ważną częścią orzeczenia jest określenie różnych form pomocy psychologiczno-pedagogicznej, jakiej należy udzielić uczennicy w szkole lub poradni.

Podstawę prawną do wydania orzeczenia stanowi rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 września 2008 r. w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych (Dz. U. Nr 173, poz. 1072) oraz rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 września 2008 r. w sprawie sposobu i trybu organizowania indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego i indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży (Dz. U. Nr 175, poz. 1086).

2. Spełnianie przez uczennicę odpowiednio obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki poza szkołą

Uczennica w ciąży lub po połogu może skorzystać również z możliwości stworzonej w przepisie art. 16 ust. 8 i ust. 10-13 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz.

2572, z późn. zm.). Na wniosek rodziców (prawnych opiekunów) lub pełnoletniej uczennicy dyrektor szkoły podstawowej lub gimnazjum, w obwodzie których dziecko mieszka lub dyrektor szkoły ponadgimnazjalnej, do której dziecko uczęszcza, może zezwolić, w drodze decyzji, na spełnianie przez dziecko odpowiednio obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki poza szkołą oraz określa warunki jego spełniania.

Zezwolenie, o którym mowa powyżej, może być wydane, jeżeli:

- 1) wniosek o wydanie zezwolenia został złożony do dnia 31 maja;
- 2) do wniosku dołączono:
  - a) opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej,
  - b) oświadczenie rodziców o zapewnieniu dziecku warunków umożliwiających realizację podstawy programowej obowiązującej na danym etapie kształcenia,
  - c) zobowiązanie rodziców do przystępowania w każdym roku szkolnym przez dziecko spełniające obowiązek szkolny lub obowiązek nauki do rocznych egzaminów klasyfikacyjnych.

Dziecko spełniające obowiązek szkolny lub obowiązek nauki poza szkołą otrzymuje świadectwo ukończenia poszczególnych klas danej szkoły po zdaniu egzaminów klasyfikacyjnych z zakresu części podstawy programowej obowiązującej na danym etapie kształcenia, uzgodnionej na dany rok szkolny z dyrektorem szkoły, przeprowadzonych zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania egzaminów i sprawdzianów w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 83, poz. 562, z późn. zm.), której dyrektor zezwolił na spełnianie obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki poza szkołą. Dziecku takiemu nie ustala się oceny z zachowania. Roczna i końcowa klasyfikacja ucznia spełniającego obowiązek szkolny lub obowiązek nauki poza szkołą odbywa się zgodnie z przepisami ww. rozporządzenia. Dziecko spełniające obowiązek szkolny lub obowiązek nauki poza szkołą ma prawo uczestniczyć w szkole w nadobowiązkowych zajęciach pozalekcyjnych.

Uczennica, korzystając z możliwości kontynuowania nauki szkolnej poza szkołą, ma pełne prawo do korzystania z różnych form pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Ten rodzaj wsparcia uczennicy w ciąży stanowi wypełnienie zobowiązania szkoły do udzielenia jej pomocy niezbędnej do ukończenia przez nią edukacji, wynikającego z przepisu art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz.U. Nr 17, poz. 78, z późn. zm.), który stanowi, iż szkoła ma obowiązek udzielić uczennicy w ciąży urlopu oraz innej pomocy niezbędnej do ukończenia przez nią edukacji, w miarę możliwości nie powodując opóźnień w zaliczaniu przedmiotów. Jeżeli ciąża, poród lub połów powoduje niemożliwość zaliczenia w terminie

egzaminów ważnych dla ciągłości nauki, szkoła zobowiązana jest do wyznaczenia dodatkowego terminu egzaminu dogodnego dla kobiety, w okresie nie dłuższym niż 6 miesięcy.

3. Skorzystanie z indywidualnego toku nauki

Uczennica w ciąży może skorzystać z indywidualnego toku nauki. Jednym z warunków jest posiadanie opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej w tej sprawie.

Z wnioskiem o udzielenie zezwolenia na indywidualny program lub tok nauki mogą wystąpić:

- 1) uczeń – z tym, że uczeń niepełnoletni za zgodą rodziców (prawnych opiekunów),
- 2) rodzice (prawni opiekunowie) niepełnoletniego ucznia,
- 3) wychowawca klasy lub nauczyciel prowadzący zajęcia edukacyjne, których dotyczy wnioski – za zgodą rodziców (prawnych opiekunów) albo pełnoletniego ucznia.

Wniosek składa się do dyrektora szkoły za pośrednictwem wychowawcy klasy.

Uczeń realizujący indywidualny tok nauki może uczęszczać na wybrane zajęcia edukacyjne do danej klasy lub do klasy programowo wyższej, w tej lub innej szkole, na wybrane zajęcia edukacyjne w szkole wyższego stopnia albo realizować program w całości lub w części we własnym zakresie.

Uczeń realizujący indywidualny tok nauki jest klasyfikowany na podstawie egzaminu klasyfikacyjnego. Skorzystanie z tej formy kształcenia zakłada, że stan zdrowia uczennicy w ciąży nie wymaga wydania orzeczenia o potrzebie indywidualnego nauczania. Skorzystanie z indywidualnego toku nauki odbywa się na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 19 grudnia 2001 r. *w sprawie warunków i trybu udzielania zezwoleń na indywidualny program lub tok nauki oraz organizacji indywidualnego programu lub toku nauki* (Dz. U. z 2002 r. Nr 3, poz. 28).

4. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna.

Wszyscy uczniowie, a uczennice w ciąży w szczególności, powinni otrzymać pomoc psychologiczno-pedagogiczną na terenie szkoły lub w poradni psychologiczno-pedagogicznej. Zasady i formy organizowania pomocy psychologiczno-pedagogicznej reguluje rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. *w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach* (Dz. U. poz. 532) oraz rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. *w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych* (Dz. U. poz. 199).

Ponadto rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 października 1993 r. *w sprawie określenia zakresu i form oraz trybu udzielania kobietom w ciąży oraz wychowującym dziecko pomocy w zakresie opieki socjalnej i prawnej* (Dz.U. Nr 97, poz. 441, z późn. zm.), poprzez przepis § 4 ust. 1, zapewnia

uczennicom w ciąży, do czasu osiągnięcia przez nie pełnoletności, szeroki zakres wszechstronnej pomocy („§ 4.1. Osobie uprawnionej wychowującej dziecko, do czasu osiągnięcia przez nie pełnoletności, niezależnie od wysokości dochodu, przysługuje nieodpłatnie poradnictwo rodzinne, psychologiczne, prawne i pedagogiczne w placówkach oświatowych oraz służby zdrowia. Poradnictwo to udzielane jest niezależnie od pracy socjalnej, o której mowa w art. 23 ustawy”).

9. Czy aby wydać opinię o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka konieczne jest dołączenie do wniosku orzeczenia o niepełnosprawności dziecka?

Nie jest konieczne, ale orzeczenie o niepełnosprawności dziecka może być podstawą do wydania opinii. Zespół orzekający czy opiniujący autonomicznie podejmuje decyzję w tej sprawie na podstawie posiadanej dokumentacji i własnych diagnoz, z których musi jednoznacznie wynikać, że u dziecka stwierdzono niepełnosprawność.

10. Jakich sformułowań należy używać w określaniu niepełnosprawności?

W orzeczeniach o potrzebie kształcenia specjalnego należy używać określeń takich, które zostały użyte w przepisach § 2. ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. *w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w specjalnych przedszkolach, szkołach i oddziałach oraz ośrodkach* (Dz. U. Nr 228, poz. 1489 oraz z 2012 r. poz. 981) oraz §1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. *w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych* (Dz. U. Nr 228, poz. 1490 oraz z 2012 r., poz. 982). Ww. przepisy stanowią, iż ww. kształcenie organizuje się dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych:

- 1) niesłyszących,
- 2) słabosłyszących,
- 3) niewidomych,
- 4) słabowidzących,
- 5) z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją,
- 6) z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim,
- 7) z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym,
- 8) z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera,
- 9) z niepełnosprawnościami sprzężonymi.

11. Czy poradnia może wydać orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego dziecka, które nie jest wychowankiem przedszkola?

Tak – dziecku, które nie jest wychowankiem przedszkola można wydać orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. Przepisy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 września 2008 r. w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych (Dz. U. Nr 173, poz. 1072) nie wykluczają możliwości wydania takiego orzeczenia. Orzeczenia takie wydają zespoły orzekające działające w poradniach właściwych ze względu na miejsce zamieszkania dziecka (§ 3 ust. 3), z wyjątkiem orzeczeń dla dzieci niewidomych i słabowidzących, niesłyszących i słabosłyszących oraz dla dzieci z autyzmem, które wydają zespoły orzekające działające w poradniach wskazanych przez kuratora oświaty, za zgodą organu prowadzącego (§ 3 ust. 5).

12. Czy poradnia może wydać dla dziecka w wieku przedszkolnym orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim?

Tak, poradnia może wydać dla dziecka w wieku przedszkolnym orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim, należy jednocześnie podkreślić, że diagnoza poziomu rozwoju intelektualnego dziecka powinna być dokonana z najwyższą starannością, w tym z uwzględnieniem indywidualnego tempa rozwoju dziecka czy ewentualnego zaniedbania środowiskowego. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych (Dz. U. Nr 228, poz. 1490, z późn. zm.) oraz regulacje zawarte w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. Nr. 61, poz. 624) w załączniku nr 1 „Ramowy statut publicznego przedszkola” wskazują, że dzieci te mogą uczęszczać do przedszkoli i szkół ogólnodostępnych i integracyjnych lub ich oddziałów. Natomiast nie mogą być tworzone dla tych dzieci przedszkola specjalne lub oddziały specjalne w przedszkolach ogólnodostępnych.

13. Czy można wydać dziecku ponownie orzeczenie o potrzebie indywidualnego rocznego przygotowania przedszkolnego?

Tak, można wydać ponownie orzeczenie o potrzebie indywidualnego rocznego przygotowania przedszkolnego. Indywidualne roczne przygotowanie przedszkolne może być przyznane dzieciom, którym stan zdrowia uniemożliwia lub znacznie utrudnia uczęszczanie do przedszkola. Wynika to z przepisów rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 września 2008 r. w sprawie

orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych (Dz. U. Nr 173, poz. 1072). Dziecko objęte obowiązkowym przygotowaniem przedszkolnym każdorazowo na podstawie zaświadczenia o stanie zdrowia może otrzymać orzeczenie o potrzebie indywidualnego rocznego przygotowania przedszkolnego.

14. Czy poradnia może wydać opinię o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju dla dziecka zagrożonego niepełnosprawnością?

Poradnia nie może wydać opinii o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju dla dziecka zagrożonego niepełnosprawnością. Aktem prawnym, na podstawie którego organizowane jest wczesne wspomaganie rozwoju dziecka, jest ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.). Przepis art. 71 b ust. 2a stanowi, iż „w przedszkolach i szkołach podstawowych, w tym specjalnych, oraz w ośrodkach a także w publicznych i niepublicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym poradniach specjalistycznych, mogą być tworzone zespoły wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka w celu pobudzania psychoruchowego i społecznego rozwoju dziecka, od chwili wykrycia niepełnosprawności do podjęcia nauki w szkole, prowadzonego bezpośrednio z dzieckiem i jego rodziną.”.

15. Czy wniosek o wydanie orzeczenia lub opinii powinien być podpisany przez oboje rodziców?

Wniosek o wydanie orzeczenia lub opinii może być podpisany przez jednego z rodziców, co wynika z przepisów ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. Nr 9, poz. 59). Przepis art. 97 § 1 brzmi: „Jeżeli władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom, każde z nich jest obowiązane i uprawnione do jej wykonywania.”. Przepis art. 98.§ 1 jest rozstrzygający „Rodzice są przedstawicielami ustawowymi dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską. Jeżeli dziecko pozostaje pod władzą rodzicielską obojga rodziców, każde z nich może działać samodzielnie jako przedstawiciel ustawy dziecka.”. W sytuacji braku porozumienia pomiędzy rodzicami, co do złożenia wniosku o wydanie orzeczenia lub opinii przez poradnię, należy zastosować przepis art. 97 § 2 gdzie rozstrzygnięcie w tej sprawie pozostawia się sądowi opiekuńczemu.

16. Jaka jest sytuacja dziecka z zespołem Downa w kontekście orzecznictwa?

Zespół orzekający działający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej wydając orzeczenie lub opinię o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju każdorazowo określa stopień upośledzenia umysłowego oraz na podstawie zaświadczenia lekarskiego rodzaj niepełnosprawności dziecka. Zgodnie z literaturą przedmiotu, dzieci z zespołem Downa stanowią około 10% populacji dzieci z upośledzeniem umysłowym. W około 75% przypadków stwierdza się upośledzenie umysłowe

w stopniu umiarkowanym i znacznym, w 20% w stopniu głębokim, w 5% w stopniu lekkim. Z wyżej przytoczonych danych wynika, że u każdego dziecka z zespołem Downa może być zdiagnozowany różny stopień upośledzenia umysłowego, który należy jednoznacznie określić w orzeczeniu. Jest to niezbędne ze względu na to, że w zależności od stopnia upośledzenia umysłowego uczeń może realizować różną podstawę programową kształcenia ogólnego. Uczeń posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim realizuje podstawę programową kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych, stanowiącą załącznik 2 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. poz. 977). Uczniom tym nauczanie dostosowuje się ponadto do ich możliwości psychofizycznych oraz tempa uczenia się. Natomiast uczniowie z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym realizują podstawę programową kształcenia ogólnego dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym w szkołach podstawowych i gimnazjach (załącznik nr 3 do ww. rozporządzenia) oraz szkołach przysposabiających do pracy (załącznik nr 7 do ww. rozporządzenia). Dzieci i młodzież z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim uczestniczą w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych, których celem jest wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim, rozwijanie zainteresowania otoczeniem oraz rozwijanie samodzielności w funkcjonowaniu w codziennym życiu, stosownie do ich możliwości psychofizycznych oraz indywidualnych potrzeb rozwojowych.

17. Jak pogodzić nauczanie indywidualne w szkole zawodowej z praktyczną nauką zawodu?

Nie zawsze jest to możliwe. Decyzję w tej sprawie podejmuje zespół orzekający na podstawie przepisu § 6 ust. 5 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 września 2008 r. w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych (Dz. U. Nr 173, poz. 1072). Zgodnie z tym przepisem w przypadku ucznia szkoły prowadzącej kształcenie w zawodzie, wnioskodawca dołącza do wniosku o wydanie orzeczenia o potrzebie indywidualnego nauczania zaświadczenie określające możliwość dalszej realizacji praktycznej nauki zawodu, wydane przez lekarza medycyny pracy. Problem powstaje wówczas, gdy lekarz nie widzi możliwości kontynuowania praktycznej nauki zawodu wskazując na określone przeciwwskazania do nauki w tym zawodzie. Wówczas pozostaje konieczność zmiany szkoły i nauki w zawodzie, do którego nie będzie przeciwwskazań zdrowotnych. W przeciwnym wypadku uczeń nie ma możliwości ukończenia szkoły bez zaliczenia praktyk i przedmiotów praktycznych, gdyż nie będzie klasyfikowany i promowany do klasy programowo wyższej.

18. Czy można zalecić w orzeczeniu dla ucznia z autyzmem osobistego asystenta?

Z art. 39 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.) wynika, iż jednym z zadań dyrektora szkoły lub placówki, jest decydowanie w sprawach zatrudniania i zwalniania nauczycieli oraz innych pracowników szkoły lub placówki. Zatem dyrektor szkoły, w porozumieniu z organem prowadzącym, zgodnie z kodeksem pracy, może również zatrudnić w szkole pracownika niepedagogicznego np. pomocy nauczyciela i określić dla niego zakres obowiązków. Taka sugestia może więc znaleźć się w zaleceniach w orzeczeniu. Z zakresu tego może wynikać wykonywanie określonych zadań i czynności na rzecz uczniów niepełnosprawnych. Możliwość zatrudnienia asystenta osoby niepełnosprawnej wynika z art. 50 ust. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362, z późn. zm.) i rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z dnia 22 września 2005 r. w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych (Dz. U. Nr 189, poz. 1578, z późn. zm.), a nie przepisów prawa oświatowego. Na podstawie tych przepisów rodzice powinni wystąpić do właściwego ośrodka pomocy społecznej z wnioskiem o zatrudnienie dla ucznia niepełnosprawnego asystenta osoby niepełnosprawnej.

Natomiast na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. Nr 61 poz. 624) obligatoryjnie zatrudnia się pomoc nauczyciela w klasach I-IV szkoły podstawowej specjalnej i w oddziale specjalnym zorganizowanym w szkole ogólnodostępnej dla uczniów z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera.

Fakultatywnie zatrudnia się pomoc nauczyciela:

- 1) w uzasadnionych przypadkach dopuszcza się zatrudnienie pomocy nauczyciela w klasach V i VI szkoły podstawowej specjalnej, szkoły ogólnodostępnej z oddziałami specjalnymi dla uczniów z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera,
- 2) w uzasadnionych przypadkach można zatrudnić pomoc nauczyciela w szkole integracyjnej, w szkole ogólnodostępnej z oddziałami integracyjnymi.

Od pomocy nauczyciela nie jest wymagane posiadanie przygotowania pedagogicznego. Dyrektor przedszkola lub szkoły ustala zajęcia, w których ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne dzieci niepełnosprawnych uczestniczy pomoc nauczyciela. Nie jest to jednak osobisty asystent osoby niepełnosprawnej.

W zaleceniach zawartych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego mogą znaleźć się również informacje dotyczące konieczności zatrudnienia pomocy nauczyciela, gdy jego zatrudnienie nie jest

obligatoryjne, ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne dziecka niepełnosprawnego.

19. Czy można w orzeczeniu zalecić „kształcenie programem szkoły specjalnej”?

Określenie „kształcenie programem szkoły specjalnej” nie jest zgodne z przepisami prawa. Nie ma takiego programu i takie określenie nie powinno znaleźć się w zaleceniach w orzeczeniu.

Należy wyjaśnić, iż uczeń posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim realizuje podstawę programową kształcenia ogólnego określoną w przepisach rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. *w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* (Dz. U. poz. 977). Uczniom tym nauczanie dostosowuje się ponadto do ich możliwości psychofizycznych oraz tempa uczenia się. Natomiast uczniowie z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym realizują podstawę programową kształcenia ogólnego dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym w szkołach podstawowych i gimnazjach (załącznik 3 do ww. rozporządzenia) oraz szkołach przysposabiających do pracy (załącznik nr 7 do ww. rozporządzenia).

Program nauczania dla zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego oraz program nauczania dla zawodu dopuszcza do użytku w danej szkole dyrektor szkoły, na wniosek nauczyciela lub nauczycieli, zgodnie z art. 22a ustawy z dnia 7 września 1991 r. *o systemie oświaty* (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.) oraz zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 czerwca 2012 r. *w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników* (Dz. U. poz. 752). Program nauczania musi być zgodny z realizowaną przez ucznia podstawą programową kształcenia ogólnego oraz podstawą programową kształcenia w danym zawodzie.

Dla każdego ucznia niepełnosprawnego, posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego opracowuje się indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny, odpowiednio zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. *w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w specjalnych przedszkolach, szkołach i oddziałach oraz w ośrodkach* (Dz. U. Nr 228, poz. 1489, z późn. zm.) lub rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. *w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla*

dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych (Dz. U. Nr 228, poz. 1490, z późn. zm.).

20. Czy można odroczyć od obowiązku szkolnego dziecko z głębokim upośledzeniem umysłowym?

Przepisy ustawy o systemie oświaty dotyczące odraczania od obowiązku szkolnego nie mają zastosowania do dzieci z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim.

Art. 14 ust. 1a ustawy o systemie oświaty dopuszcza odroczenie obowiązku szkolnego w przypadku dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. Natomiast dziecko z głębokim upośledzeniem umysłowym otrzymuje orzeczenie o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych wydane na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 kwietnia 2013 r. *w sprawie warunków i sposobu organizowania zajęć rewalidacyjno-wychowawczych dla dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim* (Dz. U. poz. 529). Udział w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych jest w przypadku tych dzieci formą spełniania obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego i obowiązku nauki.

21. Czy uczeń z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim może być zwolniony z nauki drugiego języka obcego?

Uczeń z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim nie może być zwolniony z nauki drugiego języka obcego, gdyż nie jest objęty tym obowiązkiem.

Zwolnienie, na podstawie opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej lub orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego albo orzeczenia o potrzebie indywidualnego nauczania, może otrzymać uczeń z wadą słuchu, z głęboką dysleksją rozwojową, z afazją, z niepełnosprawnościami sprzężonymi lub z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, na podstawie przepisów § 10 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. *w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych* (Dz. U. Nr 83, poz. 562, z późn. zm.).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. *w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych* (Dz. U. poz. 204) w załączniku nr 3 określającym Ramowy plan nauczania dla gimnazjum, w tym gimnazjum specjalnego, z wyjątkiem gimnazjum specjalnego dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym, wskazuje trzy różne wymiary godzin nauczania języków obcych nowożytnych w gimnazjum:

- 1) dwa języki obce nowożytne – 450 godzin (godziny te mogą być dowolnie rozdzielone pomiędzy zajęcia z tych języków);

- 2) język obcy nowożytny w gimnazjum specjalnym i oddziale specjalnym dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim – 290 godzin;
- 3) język obcy nowożytny będący drugim językiem nauczania w szkołach i oddziałach dwujęzycznych – dodatkowo 190 godzin.

Ramowe plany nauczania określone w powyższym rozporządzeniu odnoszą się do poszczególnych typów i rodzajów szkół. W związku z tym, również w przypadku gimnazjum wskazano odrębne regulacje w zależności od jego rodzaju (załącznik nr 3 – Ramowy plan nauczania dla gimnazjum, w tym gimnazjum specjalnego, z wyjątkiem gimnazjum specjalnego dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym, załącznik nr 5 – Ramowy plan nauczania dla gimnazjum specjalnego dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym), a nie w odniesieniu do poszczególnych uczniów do niego uczęszczających. Analogicznie, regulacja wskazana w ust. 1 pkt 1 lit. c załącznika nr 3, odnosi się do rodzaju gimnazjum i oddziału oraz wskazuje literalnie, że uczniowie z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim uczą się jednego języka obcego nowożytnego. Natomiast, w przypadku, gdy uczeń taki uczęszcza do oddziału ogólnodostępnego lub integracyjnego, obowiązuje go ta sama zasada, jak w przypadku ucznia z tym rodzajem niepełnosprawności w oddziale specjalnym. W związku z tym, obowiązany jest uczyć się jednego języka obcego nowożytnego w wymiarze 290 godzin w trzyletnim okresie nauczania. W przypadku ucznia z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, nauka drugiego języka obcego może odbywać się bowiem wyłącznie na zasadzie dobrowolnego udziału w tych zajęciach. Decyzję w tej sprawie podejmują jego rodzice/opiekunowie lub pełnoletni uczeń.

Warszawa, dnia 12.08.2013 r.

Opracował: Romuald Ponczek

BANK DOBRYCH PRAKTYK

